

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK REGISTRERING

11.09.2023

Detaljregulering Leidland hyttefelt, gnr. 7 bnr. 689, Eigersund kommune

Hege Vatnaland/Arild Skjæveland
Vivås

Innhold

Informasjon	2
Forord.....	2
Sammendrag.....	2
Bakgrunn	3
Deltakere, værforhold og annen praktisk informasjon	4
Metode.....	5
Overflateregistrering	5
Visuell inspeksjon	5
Prøvestikk med vannejektor	5
Konklusjon.....	11
Referanser	12
Vedlegg: Prøvestikkskjema	13

Figurer

Figur 1: Strandlinjediagram for Eigerøy..	3
Figur 2: plankart datert 21.2.23..	4
Figur 3: Dykker fra Stavanger maritime museum på arkeologisk registrering, Leidland i Eigersund kommune...6	
Figur 4: Oversiktskart viser planområde med positive og negative prøvestikk.	7
Figur 6: Spinnehjul av kleberstein fra vikingtid/tidlig middelalder.	8
Figur 5: dykker og redningsdykker.	8

Informasjon

Navn på sak	Detaljregulering Leidland hyttefelt, gnr. 7 bnr. 689, Eigersund kommune		
Saksnummer	23.057		
Saksbehandler	Hege Vatnaland/Arild Skjæveland Vivås		
Tiltakshaver			
Feltarbeid utført		Ved	Arild Skjæveland Vivås, Thomas Bjørkeland, Christopher Kvæstad, Massimiliano Ditta, Rudolf Svensen og Hege Vatnaland
Etterarbeid utført		Ved	Hege Vatnaland/Arild Skjæveland Vivås

Forord

Stavanger maritime museum skal, som fag- og forvaltningsmyndighet etter kulturminneloven, ta stilling til forholdet til automatisk fredete kulturminner og vernede skipsfunn i sjø og vassdrag som berøres av omsøkt tiltak eller plan.

Etter å ha mottatt en plan gjør Stavanger maritime museum en faglig vurdering om planen kan komme i konflikt med kjente og ukjente automatisk fredete kulturminner eller skipsfunn i sjø og vassdrag. I områder der det er potensiale for konflikt, kan det bli nødvendig med en arkeologisk registrering. Med automatisk fredete kulturminner menes alle kjente og ukjente kulturminner som dateres til før 1537. Med skipsfunn menes mer enn hundre år gamle båter, skipsskrog, tilbehør, last og annet som har vært ombord eller deler av slike ting.

Arkeologiske registreringer er hjemlet i Kulturminnelovens § 9, 1. ledd. Stavanger maritime museum har myndighet til å kreve å få gjennomføre arkeologisk registrering.

I denne rapporten er resultatene fra den arkeologiske registreringen presentert. Rapporten gir opplysninger om arbeidet som ble utført, hvilke typer kulturminner som ble funnet og utstrekningen av disse.

Sammendrag

Registreringen ble gjennomført med overflateregistrering og prøvestikk.

Ved undersøkelsen av området på Leidland ble det gjort funn av 2 nye lokaliteter som er lagt inn i kulturminnedatabasen Askeladden som automatisk fredete kulturminne. ID 299435 (løsfunn) består av 1 flintavslag med usikker kontekst og ID 299436 (bosetning-aktivitetsområde) som består av leikarskår, flintavslag, dyrebein og spinnehjul funnet i marint avsatt lag.

Registreringen

Bakgrunn

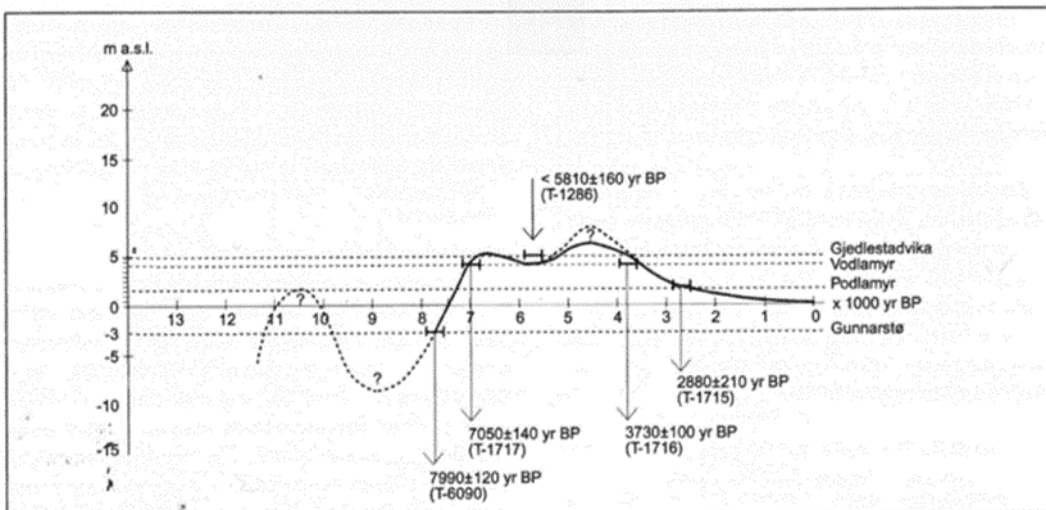
I forbindelse med detaljregulering av Leidland hyttefelt på høring og offentlig ettersyn ble det av Stavanger maritime museum krevd arkeologisk registrering av planområdet. Stavanger maritime museum vurderte sjøarealene innenfor planområdet til å ha potensiale for funn av automatisk freda kulturminner og skipsfunn.

På Leidland finnes spor etter mennesker fra forhistorisk tid frem til i dag. Aktivitetsområde fra steinalder, gravminner fra jernalder, dyringsflater datert til bronsealder og jernalder vitner om bosetning og aktivitet av betydelig omfang i flere forhistoriske perioder.

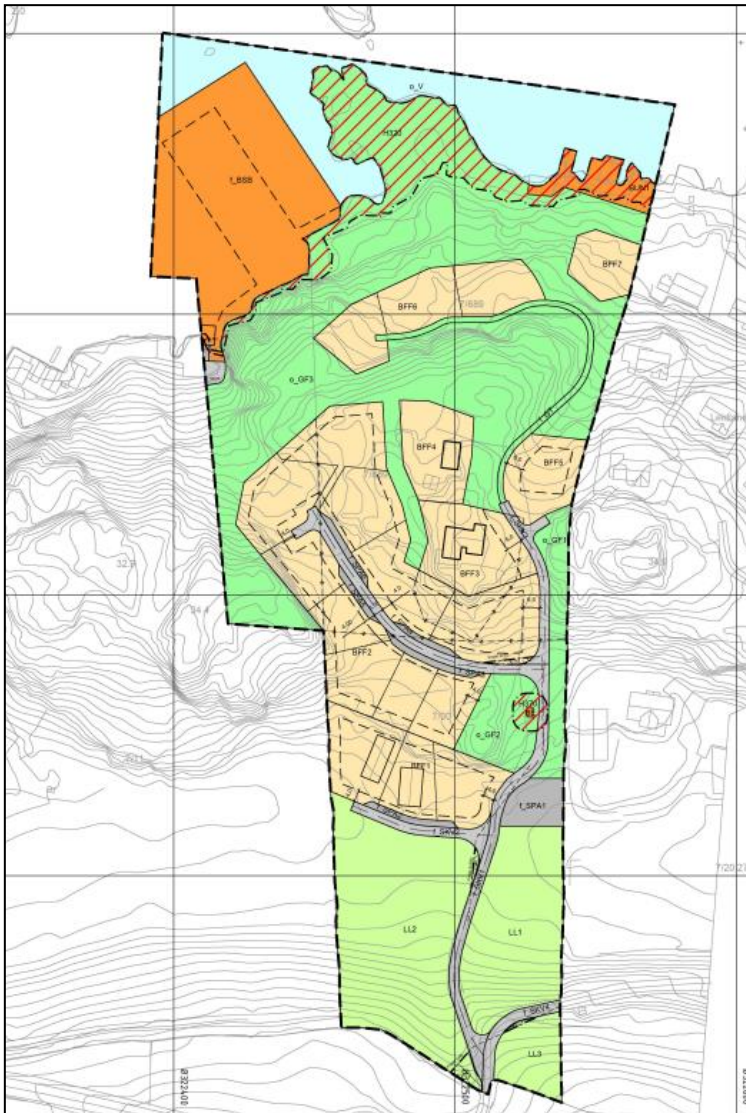
Leidland ligger ved innseilingen til Eigersund by, og på historiske kart fra 1800-tallet kan vi se markeringer av flere ankringssteder i områdene rundt Leidland (Kart over Stavanger Amt nord 1866).

Forekomsten av leire på Leidland dannet grunnlaget for etableringen av Eigersunds Potteri. På midten av 1800-tallet ble leire fraktet fra Leidland inn Nysund til Eigersund by i potteriets tre jakter hvor femten mann hadde hyre (Grude,1996).

Havet rundt Eigersund og i Vest-Agder sto i en periode av eldre steinalder lavere enn dagens vannstand. Det betyr at disse boplassene ved sjøen ble oversvømt i slutten av eldre steinalder. Strandlinjekurvene for Eigerøy viser at havnivået ved ca. 10.000 år BP stod på -3 meter og at havnivået kan ha sunket til omkring -8 til -9 meter før det økte til 3 meter 8.000 BP (Figur 1). Områdene i sjøen ved Leidland er derfor en plass vi mener har stort potensiale for funn av steinalderbosetning under vann.

Figur 1: Strandlinjediagram for Eigerøy. høyde over havet sammenliknet med dagens vannstand ligger lang m.a.s.l-aksen mens årtusen før oss (Before Present) står langs BP linjen. Figur etter Prøsch-Danielsen, L., 2006, *Sea-level studies along the coast of southwestern Norway, with emphasis on three short-lived Holocene marine events.*, AmS-Skrifter 20, 1-94).

Figur 2: Plankart datert 21.2.23. Dette ble sendt til offentlig ettersyn og danner utgangspunktet for krav om arkeologisk registrering.

Deltakere, værforhold og annen praktisk informasjon

Den arkeologiske registreringen ble utført av Arild Skjæveland Vivås, Thomas Bjørkeland, Christopher F. Kvæstad, Rudolf Svensen og Hege Vatnaland fra Stavanger maritime museum. Undersøkelsene ble utført 10.5.23, 06.06.2023- 09.06.2023 og 27.06.2023.

6.6.23 var det mye vind slik at utstyret ble rigget den dagen, og det ble dykket øst i planområdet.

Metode

Ortofoto gjennom ubemannet luftfartøy (drone)

Dronen som brukes er en DJI Mavic 3 Enterprise Series utstyrt med RTK-modul og høyoppløselig RGB-kamera. Dronen er designet for å ta høyoppløselige bilder fra luften med høy presisjon (avvik <5cm). Georefererte foto settes sammen til ortofoto og terrengmodeller ved hjelp av Agisoft Metashape. Modellene benyttes deretter i det geografiske informasjonssystemet QGIS for kartvisning, redigering og analyse av geografiske data.

Overflateregistrering

Ved overflatesøk blir det gjort en systematisk gjennomgang av området for å finne fredete kulturminner som er synlige på overflaten. Eksempler på synlige kulturminner er røyser, steingarder, nausttuffer, båtstø, brygger eller fangstanlegg.

Visuell inspeksjon

En visuell inspeksjon utføres ved hjelp av en fjernstyrt undervannsfarkost (ROV) og/eller arbeidsdykk. Valg av metode avhenger av strøm- og dybdeforhold, samt tolkningen av anomalien som oppsøkes. Et arbeidsdykk krever minst 4 personer – en dykkeleder, en redningsdykker, en lineholder og en dykker. En visuell inspeksjon gjennomføres for å undersøke anomalier og påvise kulturminner innenfor et område.

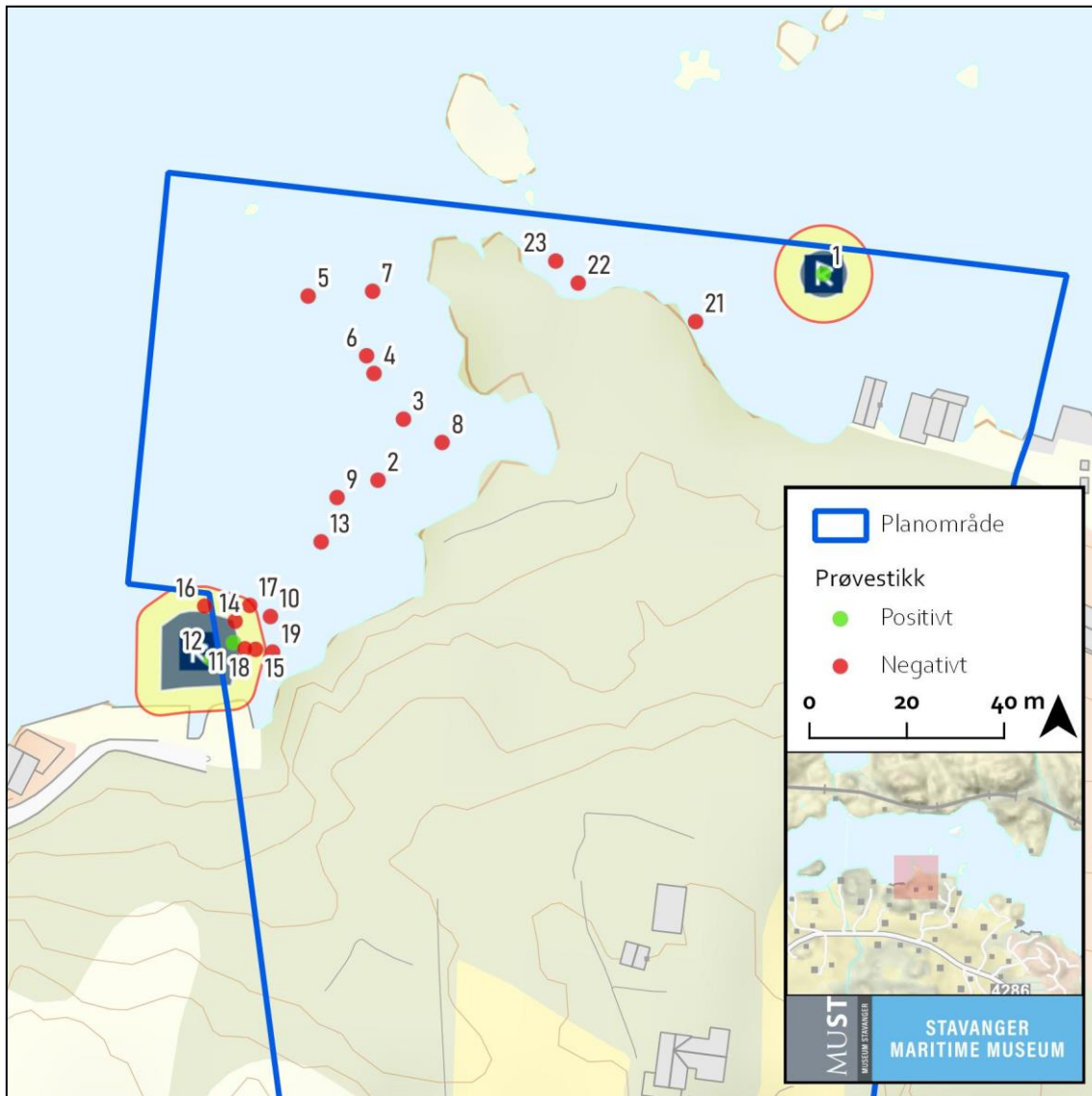
Prøvestikk med vannejektor

Prøvestikking er en arkeologisk metode som benyttes for å påvise steinalderlokaliteter og havnelag. Et prøvestikk er et opptil 1 x 1 m stort hull som graves med graveskje og spade ned til funntomt nivå. Massene samles ved hjelp av vannejektor i nett. Massene i nettet blir deretter vannsådet i 4 mm nettingssåld slik at gjenstandsfunn i form av redskaper, avfall etter redskapsproduksjon, brente bein, kull osv. blir synlige i såldet. Stikket graves og dokumenteres etter stratigrafiske lag for å få god kontroll på hvilke lag som er funnførende.

Avstand mellom prøvestikkene vil variere, blant annet ut fra bunnforhold, funn og antatt potensiale.

Figur 3: Dykker fra Stavanger maritime museum på arkeologisk registrering, Leidland i Eigersund kommune.

Figur 4: Oversiktskart viser planområde med positive og negative prøvestikk. Askeladden lokaliteter er også lagt inn med sikringszone markert med gult. Merk at det foreligger et oppdatert plankart som ble utarbeidet etter at registreringen ble gjennomført. Her er hele den vestlige lokaliteten tatt inn.

Figur 6: Dykker og redningsdykker.

Figur 5: Spinnehjul av kleberstein fra vikingtid/tidlig middelalder funnet i sold fra prøvestikk nr. 11.

Resultater

Det ble i planområdet på Leidland gravd 19 prøvestikk, hvorav tre var funnførende. Som forventet var det stor sedimentasjon i området. I den beskytta bukten i vest viste prøvestikkene at det stedvis er over en meter tykke marine sediment dannet i tiden etter regresjonsminimum hvor vannstanden var lavere enn i dag. Lenger mot land gjør bølgeerosjonen at det ikke er sedimentasjon – og midt i bukten hvor det flater ut på dypt vann avtar sedimentasjonen noe slik at her er det mindre enn 100 cm til leire/istidsavsetninger. Uten daterte kjerneprøver er det vanskelig å si noe sikkert – men flere steder i bukten er det en horisont eller løsere samling av strandgrus/stein på en dybde på ca 250-300 cm. Dette er en indikasjon på at vannet i en lenger periode sto på samme høyde slik at det opparbeidet seg en strandflate her.

På dag 1 av prøvestikkingen var det mye vind fra nordvest, det ble derfor besluttet å sette opp utstyret og grave et prøvestikk i planens østre bukt. Her ble det i prøvestikk nr. 1 funnet et flintavslag; proksimalende med plattformrest. Funnet stammer trolig fra et strandgruslag 20-70 cm ned i prøvestikket, på 220-270 cm vanddyb. Da det ikke var anledning til å grave flere prøvestikk her ettersom det i resten av feltarbeidet ble prioritert i å grave i området hvor det var planlagt småbåthavn. Funnstedet ble derfor lagt inn som automatisk fredet med 5 meter radius fra prøvestikket. (Askeladden id 299435). Ved vannstand på minus 250-300 cm vil funnstedet ligge på en strandflate ved en fin bukt. For å forstå funnkontekst og undersøke om dette er en in situ bevart boplass vil en måtte gjøre ytterligere undersøkelser på stedet ved en senere anledning.

I dag 2-5 av undersøkelsen ble det prioritert å prøvestikke i den vestre bukten. Stikking med jordborr viste her ingen åpenbare steder med tydelig strandgrus eller sorterte løsmasser som kunne gi en pekepinn på hvilken dybde vi burde prøvestikke på for å dekke steder egnet for bosetning/opphold. Det ble besluttet å prøvestikke med jevnt mellomrom, og heller grave tettere ved funnførende prøvestikk. Etter funn i et prøvestikk (PS11) ble det gravd flere prøvestikk tett på for å avgrense funnområde og for å belyse funnenes kontekst og stratigrafien på stedet. I prøvestikk nr.11 ble det funnet 1 flintavslag, osteologisk materiale (fra pattedyr og fisk) og et spinnehjul av kleberstein fra vikingtid/tidlig middelalder. I prøvestikk nr.12 ble det funnet 1 skår av grovmagret keramikk. I prøvestikk 11 ble funnene gjort i lag 2 som bestod av marin gytja med grus og stein på omtrent 50-80 cm nede i bunnen. Det ble observert noe trekull og huggeflis i lag 3 på 80-100 cm, laget bestod av leire, gytja og skjell. Begge lagene er tolket som marint avstamme. Lag 1 i samme prøvestikk var løse marine sediment med mye organisk materiale. I prøvestikk 12 var det 140cm dype marine sediment ned til store stein eller grunnfjell. Og det keramiske funnet ble gjort helt i topp. Vanddyptet var 160-180 cm.

Funnene stammer fra sjøavsatte lag, slik at funnene er a) kastet i sjøen fra land, b) stammer fra bosetning som har blitt erodert bort, eller c) en kombinasjon av disse. avgrenset mot nord og øst av negative gravingsenheter. Funnene kan fortsette mot vest (sjø) og sør (under fylling)

Oversikt og beskrivelse av prøvestikk ligger som vedlegg til dette dokumentet.

Det ble forsøkt å lage en ortomosaikk som skulle vise posisjonen på prøvestikk og utbredelse av ålegress. På grunn av dårlig sikt på fototidspunktet 28.6.23 fungerte dette dårlig.

Hovedperiode	Underperiode	BP (ukalibrert)	f. Kr / e. Kr (kalibrert)
Eldre steinalder (mesolitikum)	Tidligmesolitikum	10000 – 9000 BP	9200 – 8100 f. Kr
	Mellommolitikum	9000 – 7500 BP	8100 – 6400 f. Kr
	Senmesolitikum	7500 – 5200 BP	6400 – 4000 f. Kr
Yngre steinalder (neolitikum)	Tidligneolitikum	5200 – 4700 BP	4000 – 3300 f. Kr
	Mellomneolitikum A	4700 – 4100 BP	3300 – 2600 f. Kr
	Mellomneolitikum B	4100 – 3800 BP	2600 – 2300 f. Kr
	Senneolitikum	3800 – 3500 BP	2300 – 1800 f. Kr
Eldre bronsealder	Periode I – III	3500 – 2900 BP	1800 – 1200 f. Kr
Yngre bronsealder	Periode IV – VI	2900 – 2440 BP	1200 – 500 f. Kr
Eldre jernalder	Førromersk jernalder	2440 – 2010 BP	500 – 0 f. Kr
	Romertid	2010 – 1680 BP	0 – 400 e. Kr
	Folkevandringstid	1680 – 1500 BP	400 – 570 e. Kr
Yngre jernalder	Merovingertid	1500 – 1210 BP	570 – 793 e. Kr
	Vikingtid	1210 – 1000 BP	793 – 1030 e. Kr
Middelalder	Tidlig middelalder		1030 – 1130 e. Kr
	Høymiddelalder		1130 – 1350 e. Kr
	Senmiddelalder		1350 – 1537 e. Kr
Nyere tid	Etterreformatorisk tid		1537 e. Kr <

Figur 6: Periodeinndeling

Konklusjon

Det ble gjennomført en arkeologisk registrering innenfor det varslede planområdet på Leidland i Eigersund kommune i perioden 05.06.2023- 09.06.2023 og 27.06.2023. Innenfor planområdet på Leidland ble det gjort funn av 2 nye lokaliteter. ID 299436 (bosetning-aktivitetsområde) og 299435 (løsfunn).

Id 299436 består av 1 flintavslag med knusespor i begge ender (slått bipolar), 1 skår av grovmagra leirkar, et spinnehjul av kleberstein og flere dyrebein. Negative prøvestikk og utfylling avgrenser lokaliteten mot nord, øst og sør. Lokaliteten er ikke avgrenset mot vest. Funnene ligger i et marint avsatt lag og er tolket som redeponerte eller utkast. Vanddyp på funnførende lag er 160-200 cm.

Id 299435 består av 1 flintavslag funnet i et strandgruslag på 220-270cm vanddyp. Det var ikke anledning til å grave flere prøvestikk og funnet er dermed lagt inn som løsfunn, et punkt med 5 meter radius og automatisk fredning.

Referanser

- Kartverket, Kart over Stavanger Amt nord 1866.
- Askeladden, Kulturminnedatabasen
- Prøsch-Danielsen, L., 2006, *Sea-level studies along the coast of southwestern Norway, with emphasis on three short-lived Holocene marine events.*, AmS-Skrifter 20, 1-94
- Grude, Egil Harald, 1996, *Strandsted og ladested Egersund fram til 1880*

Vedlegg: Prøvestikkskjema

Prøvestikk m. lag	Vanndybde	Sedimentdybde	Sedimenttype	Funn	Annet
PS 1 (60x80 cm) Lag 1 Lag 2	200cm	0-20 cm 20-70 cm	Sort organisk myk masse Grov grus Større stein mot bunn	Flintavslag, usikker dybde trolig gruslaget	
PS 2, (60x60 i topp) Lag 1 Lag 2 Lag 3	200 cm	0-60 cm 60-110 cm 110 cm +	Mudder Grus m. noe skjell Gruslag m. noe stein, leire?		PS plassert i kant på helling. Terrang faller mot bukt. 50- 100 cm ned til sand/grus i profil.
PS 3 (70x70 cm) Lag 1 Lag 2 Lag 3		0-5 cm 5-30 cm 30-35 cm	Løst lag m. skjell Brun gytja m. skjell Store stein m. stein og grus mellom		
PS 4 (60x60 cm i topp/ 30x30 i bunn)	100 cm	Likner PS2			Tangerer ålegress
PS 5 (09:08-10:15) Lag 1 Lag 2 Lag 3	270 cm	0-120 cm 120-130 cm 130 cm +	Marint mudder Gravel/grus Skjellsand		Svømt rundt stor stein i enden av planen. Stein og berg. Ingen løsmasser. Nord og vest
PS 6 (09:08-10:15) (40x40 cm i bunn) Lag 1 Lag 2 Lag 3	140 cm	0-140 cm 140-160 cm 160 +	Marine sedimenter,mudder Grus Leire		Ålegress
PS 7 (85x80 topp/40x40bunn) Lag 1 Lag 2 Lag 3	200 cm	0-5 cm 5-100 cm 100-110 cm	Løs gytja Gytja m. skjell Grus m. store stein i bunn, enkelte mindre stein		
PS 8 (12:43-13:36) Lag 1 Lag 2 Lag 3	150 cm	0-20 cm 20-25 cm 25 cm +	Mudder og fin grus Organisk materiale Grått lag med stein, fluvialt		
PS 9 Lag 1 Lag 2 Lag 3	160 cm	0-40 cm 40-45 cm 45 – 55 cm 55 cm 60-70 cm	Marint mudder Fin grus Grovt lag m. sand og stein, Stein og noe organisk (kongle) Fluviale grå masser		
PS 10, cm (kl. 09:10- 10:24) Lag 1 Lag 2	180 cm	0-50 cm 50 +	Løst mudder Stein og grus, mye skjell og leiraktige grå sedimenter		

PS 11, cm (kl. 09:10-10:24) Lag 1 Lag 2 Lag 3	180 cm	0-50 cm 50-80 cm 80-100 cm	Løst mudder Grus og stein Leire/marine sedimenter/skjell/marint mudder/kull/huggeflis	Flintavslag, dyrebein, spinneshjul Funnet i lag 2	
PS 12, (40x40cm) (10:41-12:00) Lag 1 Lag 2	160 cm	0-140 cm 140 cm	Marint mudder Stor stein/grunnfjell	Keramikk funnet høyt i lag 1	
PS 13 (40x40 cm) (10:41-12:00) Lag 1 Lag 2 Lag 3	180 cm	90 cm 90- 100 cm 100 cm	Mudder Grus og stein Grått leirelag/gytja/noe skjell		
PS 14	Ca 200		Som PS 15		
PS 15 (50x50 cm) Lag 1 Lag 2 Lag 3	Ca 200	0-60 cm 60 cm 70-100 cm	Løst mudder Litt stein Leiraktig lag		
PS 16, Lag 1 Lag 2 Lag 3 Lag 4	Ca 200	0-100 cm 100 cm 100-120 cm 120-140 cm	Løst mudder Grovt steinlag- marint gytja Skjell Stein		
PS 17 Lag 1 Lag 2 Lag 3 Lag 4		0-100 cm 100 cm 110-130 130+	Rullestein ? Gytja Gytja		
PS 18 Lag 1 Lag 2		0-40 cm 40-130 cm	Løst organisk lag Stein/gytja/skjell		
PS 19 Lag 1 Lag 2		80-90 cm 90 cm +	Grus/stein Gråleire		
PS21-23			Tatt i strandgrus i strandkanten		